

Diş hekimliği pratiğinde çapraz enfeksiyon kontrolü: Hasta tutum ve duyarlılığının incelenmesi

The cross-infection control in dental practice: Evaluation of patient attitude and susceptibility

Zeynep Özkurt, DDS, PhD,^a Ceyda Özçakır Tomruk, DDS, PhD,^b Hare Gürsoy, DDS, PhD,^c Semanur Dölekoğlu, DDS, PhD,^d Ender Kazazoğlu, DDS, PhD^a

^aYeditepe Üniversitesi, Dişhekimliği Fakültesi, Protetik Diş Tedavisi AD, İstanbul

^bYeditepe Üniversitesi, Dişhekimliği Fakültesi, Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi AD, İstanbul

^cYeditepe Üniversitesi, Dişhekimliği Fakültesi, Periodontoloji AD, İstanbul

^dYeditepe Üniversitesi, Dişhekimliği Fakültesi, Oral Diagnoz ve Radyoloji AD, İstanbul

Received: 16 February 2011 Accepted: 13 March 2011

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Yeditepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne başvuran hastaların çapraz enfeksiyon kontrolü konusundaki tutum ve duyarlılığını değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem: 1-30 Aralık 2010 tarihleri arasında Yeditepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne tedavi nedeniyle başvuran 277'si kadın ve 173'ü erkek olmak kaydıyla toplam 450 hastaya, çapraz enfeksiyon kontrolü konusundaki sorulardan oluşan anket formları dağıtıldı. Hastalara, dental işlemler sırasında diş hekimlerinin eldiven, maske, bone ve koruyucu gözlük kullanım gerekliliği, bunların değiştirilme ve yenilenme şartları ve tedavi öncesi enfeksiyon kontrol yöntemleri ile ilgili sorular soruldu. Tanımlayıcı istatistiksel metodlar ve Ki-Kare testi kullanılarak veriler analiz edildi. Anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

Bulgular: Yaş ortalaması 37,70 olan hastaların %100'ünün eldiven, %98,9'unun maske, %74'ünün bone ve %67,1'inin koruyucu gözlük giyilmesini bekledikleri görüldü. Kadınların hastalara da koruyucu gözlük takılmasının gerekli olduğu düşünme oranlarının (%50,5), erkeklerden anlamlı şekilde yüksek olduğu (%37,6) belirlendi ($p < 0,05$). Kadınların, her hastada maske değiştirilmesi gerektiğini düşünenlerin (%65), erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulundu (%53,2) ($p < 0,05$). Kadınların %31,4 oranında 'koruyucu gözlük sadece gerekli ise değiştirilmeli' dediği belirlenirken, erkeklerin %30,1 oranında 'bu konuda fikrim yok' dediği görüldü.

Sonuçlar: Yeditepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne belirli bir dönemde başvuran sınırlı sayıdaki hasta grubu, çapraz enfeksiyon kontrolü konusunda duyarlıdır.

ABSTRACT

Objectives: The aim of this study was to evaluate the attitude and susceptibility of the patients who attended to Yeditepe University Faculty of Dentistry, about the cross-infection control.

Methods: A questionnaire was designed to obtain information about cross-infection control in dental practices. The study population included 450 patients (277 female, 173 male) who attended to Yeditepe University Faculty of Dentistry, in December 2010. The questionnaire collected data on socio-demographic characteristics, expectations from dentists about wearing of gloves, mask, protective cap and glass, changing and renewing of these materials, and infection control procedures before treatment. Descriptive statistical methods and Chi-square test were used to analyze data. An alpha level of 0.05 was used for all statistical analyses.

Results: 100% of the patients expected from dentist to wear gloves, 98.9% of them expected to wear mask, 73% of them expected to wear protective cap, and 67.1% of them expected to wear protective glass. The 50.5% of the female respondents stated that all patients should wear protective glass, and this ratio is higher than male patients (37.6%) ($p < 0.05$). The 65% of the female respondents thought that the masks should be changed in each patient, and this ratio is higher than male patients (53.2%) ($p < 0.05$). The 31.4% of the female patients stated that protective glass should be changed if necessary, and 30.1% of the male patients stated that they did not have any idea about this subject.

Conclusions: The patients who attended to Yeditepe University Faculty of Dentistry were found susceptible about the cross-infection control.

Anahtar kelimeler: Çapraz enfeksiyon, diş hekimliği işlemleri, hasta duyarlılığı.

Keywords: cross-infection, dental practice, patient susceptibility.

Zeynep Özkurt
Yeditepe Üniversitesi Dişhekimliği Fakültesi
Protetik Diş Tedavisi AD
Bagdat Cad. No:238
Göztepe/İstanbul
Telefon : 0 216 363 60 44 / 6412
Faks : 0 216 363 62 11
E-posta : zeynepozkurt@hotmail.com

GİRİŞ

Çapraz enfeksiyon, bir klinik ortamında enfeksiyona neden olabilecek mikroorganizmaların hasta-hekim-yardımcı personel arasındaki transferi olarak tanımlanabilir.¹ Enfeksiyon kontrolü, dişhekimliği alanında en çok tartışılan ve oldukça önemli olan bir konudur.^{2,3} İlk kez, Amerika'lı bir dişhekiminin 5 hastasına HIV virüsü bulaştırdığının bildirilmesi sonrasında, diş hekimliğinde enfeksiyon kontrolü konusu önem kazanmıştır.⁴ Bundan sonra da çapraz enfeksiyon ve enfeksiyon kontrolü üzerine birçok araştırma yapılmıştır.⁵⁻⁹

Diş hekimleri, yardımcı personeller ve hastalar çapraz enfeksiyon konusunda yüksek risk altında olan bir gruptur. Bunun nedeni, hastalık transferlerinin, ağız sıvılarından izole edilen birçok patojen mikroorganizmadan kaynaklandığının kanıtlanmış olmasıdır.³ Ağızdaki mikroorganizmalar, hepatit B virüsü (HBV), hepatit C virüsü (HCV), herpes simpleks tip 1 ve 2, HIV, stafilkok, streptokok ve diğer virüs ve bakterilerdir.¹⁰ Ayrıca enfeksiyöz hastalık taşıyıcılarının büyük bir bölümünün kolaylıkla tanımlanabilir olmaması da bu riski arttırmaktadır.¹¹ Bu nedenle dişhekimliği pratiğindeki her hasta, potansiyel patojenik mikroorganizma taşıyıcısıymış gibi düşünülüp, buna göre gerekli önlemler alınmalıdır.^{12,13}

Yapılan araştırmalara göre diş hekimliğinde birçok hastalık, kan, tükürük, cilt ve oral sekresyon ile direkt ve indirekt temas yoluyla, kesici-delici alet

yaralanmaları ile, hava-su spreyiyle ya da kontamine olmuş alet, cihaz ve yüzeyler aracılığıyla bulaşmaktadır.¹¹ Enfeksiyonun geçiş yolu, bütünlüğü bozulan deri ya da mukozaya, mikroorganizmanın direkt olarak yerleşmesi şeklindedir.¹⁴

Diş hekimliği hastalarının çapraz enfeksiyon kontrolü ile ilgili tutumları birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Ancak bu araştırmaların eski yıllara ait olduğu ve güncellenmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, diş hekimliği hastalarının diş tedavisi sürecindeki çapraz enfeksiyon kontrolü ile ilgili son dönemdeki tutum ve duyarlılıklarını incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, 1-30 Aralık 2010 tarihleri arasında Yeditepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne tedavi nedeniyle başvuran hastalar üzerinde gerçekleştirildi. Çalışmaya 277'si kadın ve 173'ü erkek olmak üzere toplam 450 hasta dahil edildi. Yüzbaşıoğlu ve ark.'nın¹⁵ çalışması rehber alınarak anket formları oluşturuldu ve hastalara, bireysel ve gönüllü olarak dağıtıldı. Formlarda, hastaların sosyo-demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, gelir düzeyi) ve dental tedaviler süresince çapraz enfeksiyon kontrolü ile ilgili tutum ve duyarlılıklarını değerlendiren sorular soruldu. Yapılan dental işlemler sırasında diş hekimlerinin eldiven, maske, bone ve koruyucu gözlük kullanım gerekliliği, bunların değiştirilme ve yenilenme şartları, tedaviye başlamadan önce gerekli olan çevre ve yüzey enfeksiyon kontrol yöntemleri ile ilgili fikirleri araştırıldı.

İstatistiksel analiz

İstatistiksel analizler için NCSS 2007&PASS 2008 Statistical Software (Utah, USA) programı kullanıldı. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı

istatistiksel yöntemlerin (ortalama, standart sapma, frekans) yanı sıra niteliksel verilerin karşılaştırılmasında Ki-Kare testi

kullanıldı. Anlamlılık $p<0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

Tablo 1: Demografik bilgiler

		n	%
Cinsiyet	Kadın	277	61,6
	Erkek	173	38,4
Yaş	18-24	90	20,0
	25-34	117	26,0
	35-44	119	26,4
	45-54	64	14,2
	≥55	60	13,3
Medeni Durum	Evli	294	65,3
	Bekar	156	34,7
Öğrenim Durumu	İlköğretim	108	24,0
	Lise	169	37,6
	Üniversite	157	34,9
	Yüksek Lisans	16	3,6
Gelir Düzeyi	Düşük	88	19,6
	Orta	221	49,1
	Yüksek	141	31,3

BULGULAR

a. Demografik bilgilerin dağılımı

Hastalara ilişkin demografik bilgilerin dağılımı Tablo 1'de gösterilmektedir. 277'si (%61,6) kadın ve 173'ü (%38,4) erkek olmak üzere toplam 450 hastadan oluşan araştırma grubunun yaş ortalamasının 37,70 olduğu belirlendi. Hastaların %24'ünün ilköğretim, %37,6'sının lise, %34,9'unun üniversite ve %3,6'sının yüksek lisans mezunu olduğu görüldü. 88 (%19,6) hastanın düşük gelir düzeyinde, 221 (%49,1) hastanın orta gelir düzeyinde ve 141 (%31,3) hastanın yüksek gelir düzeyinde olduğu saptandı.

b. Tedaviye başlamadan önceki beklentilerin dağılımı

Hastaların, tedaviye başlamadan önce yapılması gerekenler ile ilgili tutumlarının değerlendirilmesi Tablo 2'de

gösterilmektedir. Cinsiyetlere göre kişilerin hastalara da koruyucu gözlük takılması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görüldü ($p<0,05$). Kadınların hastalara da koruyucu gözlük takılması gerekliliğini ifade etme oranlarının (%50,5), erkeklerden anlamlı şekilde yüksek olduğu (%37,6) belirlendi. Öğrenim durumuna göre hastaların tüm temas edilen yüzeylerin şeffaf folyo ile kaplanması gerekliliğine inanma oranları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık bulundu ($p<0,01$). Lise ve üniversite mezunlarının bu görüşe katılma oranları (%66,3 ve %68,5), ilköğretim mezunlarından yüksek iken; ilköğretim mezunlarının bu konuda herhangi bir fikre sahip olmama oranlarının da yüksek olduğu belirlendi (%34,3).

Tablo 2: Tedaviye başlamadan önce yapılması gerekenlere ilişkin verilen cevapların dağılımı.

TEDAVİYE BAŞLAMADAN ÖNCE;	EVET	HAYIR	FİKRİM YOK
	n (%)	n (%)	n (%)
1. Koltuk temizlenmeli	411 (%91,3)	17 (%3,8)	22 (%4,9)
2. Bardak değiştirilmeli	447 (%99,3)	-	3 (%0,7)
3. Tüm temas edilen yüzeyler temizlenmeli	424 (%94,2)	13 (%2,9)	13 (%2,9)
4. Tedavi aletleri temizlenmeli	446 (%99,1)	-	4 (%0,9)
5. Tüm temas edilen yüzeyler şeffaf folyo ile kaplanmalı	296 (%65,8)	50 (%11,1)	104 (%23,1)
6. Diş hekiminin beyaz önlüğü temiz, lekesiz ve kanksız olmalı	439 (%97,6)	5 (%1,1)	6 (%1,3)
7. Hastalara da koruyucu gözlük takılmalı	205 (%45,6)	94 (%20,9)	151 (%33,6)

Tablo 3: Tedavi sırasında eldiven, maske, bone ve koruyucu gözlük kullanımı beklentileri.

SORULAR	EVET	HAYIR
	n (%)	n (%)
1. Diş hekiminiz yaptığı işlemler süresince eldiven giymeli mi?	450 (%100)	-
2. Diş hekiminiz yaptığı işlemler süresince maske giymeli mi?	445 (%98,9)	5 (%1,1)
3. Diş hekiminiz yaptığı işlemler süresince bone giymeli mi?	333 (%74,0)	117 (%26,0)
4. Diş hekiminiz yaptığı işlemler süresince koruyucu gözlük giymeli mi?	302 (%67,1)	148 (%32,9)

c. Tedavi sürecindeki beklentilerin dağılımı

Hastaların, diş hekimlerinin tedavi sırasındaki eldiven, maske, bone ve koruyucu gözlük kullanımları ile ilgili beklentilerine ilişkin bilgiler Tablo 3'te gösterilmektedir. Buna göre, hastaların %100'ünün eldiven, %98,9'unun maske,

%74'ünün bone ve %67,1'inin koruyucu gözlük giyilmesini bekledikleri görüldü.

Cinsiyetlere göre maske kullanımı konusundaki görüşler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p < 0,05$). Kadınların, her hastada maske değiştirilmesi gerekliliğini bildirme oranlarının (%65), erkeklerden anlamlı dü-

Tablo 4: Cinsiyetlere ilişkin değerlendirmeler

		Kadın	Erkek	$\chi^2; p$
		n (%)	n (%)	
Maske	1. Her hastada değiştirilmeli	180 (%65,0)	92 (%53,2)	$\chi^2:9,590;$ $p:0,022^*$
	2. Sadece gerekli ise değiştirilmeli	88 (%31,8)	66 (%38,2)	
	3. Antiseptik solüsyonla yıkanmalı	3 (%1,1)	5 (%2,9)	
	4. Fikrim yok	6 (%2,2)	10 (%5,8)	
Bone	1. Her hastada değiştirilmeli	92 (%33,2)	61 (%35,3)	$\chi^2:2,580;$ $p:0,461$
	2. Sadece gerekli ise değiştirilmeli	134 (%48,4)	74 (%42,8)	
	3. Antiseptik solüsyonla yıkanmalı	20 (%7,2)	11 (%6,4)	
	4. Fikrim yok	31 (%11,2)	27 (%15,6)	
Koruyucu Gözlük	1. Her hastada değiştirilmeli	75 (%27,1)	42 (%24,3)	$\chi^2:11,095;$ $p:0,011^*$
	2. Sadece gerekli ise değiştirilmeli	87 (%31,4)	35 (%20,2)	
	3. Antiseptik solüsyonla yıkanmalı	62 (%22,4)	44 (%25,4)	
	4. Fikrim yok	53 (%19,1)	52 (%30,1)	

* $p < 0.05$

zeyde yüksek olduğu görüldü (%53,2). Cinsiyetlere göre koruyucu gözlük kullanımı konusundaki görüşler arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p < 0,05$). Kadınların %31,4 oranında ‘koruyucu gözlük sadece gerekli ise değiştirilmeli’ dediği belirlenirken, erkeklerin %30,1 oranında ‘bu konuda fikrim yok’ dediği görüldü. Cinsiyetlere göre bone kullanımı konusundaki görüşler arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı (Tablo 4).

Hastaların öğrenim durumuna ve gelir düzeyine göre hekimlerin maske, bone ve koruyucu gözlük kullanımı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p > 0,05$).

TARTIŞMA

Bu çalışma, hastaların diş hekimliği işlemlerinde, gerek tedavi öncesi gerekse

tedavi sırasında çapraz enfeksiyon kontrolü açısından oldukça yüksek beklenti içinde olduklarını göstermektedir. Tedavi öncesinde hasta koltuğu, tüm temas yüzeyleri ve tedavi aletlerinin temizlenmesi, bardağın değiştirilmesi ve diş hekimi önlüğünün beyaz, temiz, lekesiz ve kansız olması ile ilgili sorular sorulmuş ve hastalardan çok yüksek oranda (%91-%99) evet cevabı alınmıştır. Hastalara da koruyucu gözlük takılması gerektiğini düşünen hasta sayısı 205 (%45,6) olarak bulunmuştur. Cinsiyet, gelir düzeyi ve öğrenim durumlarının, bu beklenti üzerindeki etkileri karşılaştırıldığında, kadınların hastalara da koruyucu gözlük takılması gerekliliğini ifade etme oranlarının (%50,5), erkeklerden anlamlı şekilde yüksek olduğu (%37,6) belirlenmiştir. Ancak gelir düzeyi ve öğrenim

durumlarının herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Hastaların öğrenim durumunun, tüm temas yüzeylerin şeffaf folyo ile kaplanması gerekliliğine inanmaları üzerindeki etkisi araştırıldığında, lise ve üniversite mezunlarının bu görüşe katılma oranlarının yüksek olduğu (%66,3 ve %68,5), ilköğretim mezunlarının ise %34,3 oranında bu konuda herhangi bir fikre sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu durum, her konuda olduğu gibi çapraz enfeksiyon konusunda da eğitimin önemini vurgulamaktadır.

Çalışmamızda, hastaların, tedavi sırasında hekimlerin eldiven, maske, koruyucu gözlük ve bone kullanmaları ile ilgili beklentileri de araştırılmıştır. Diş hekimlerin eldiven giymelerinin 2 nedeni vardır; hekimin ellerinde varolan enfeksiyonun hastaya transferinin engellenmesi ve hekimin ellerinin kan ve tükürükle temasının önlenmesidir.¹⁶ Yapılan çalışmalarda eldiven kullanımı ile ilgili hastaların beklentileri %47 ile %90 oranları arasında değişmektedir.^{5-9,15,17} Bizim çalışmamızda, hastaların %100'ü hekimlerin tedavi süresince eldiven giymelerini istemektedir. Bu yüksek oran, eldiven kullanımının, çapraz enfeksiyon kontrolü için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu değer, beklenildiği gibi yüksek çıkmıştır, çünkü fakültemiz JCI (Joint Commission International) tarafından akredite edilmiş ve yüksek standartlarda çapraz enfeksiyon kontrolü yapılan bir diş hekimliği fakültesidir.

Diş hekimleri, dental işlemler sırasında eldivenin yanı sıra farklı koruyucu araçlar da kullanmaktadır. Bunlar maske, koruyucu gözlük ve bonedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Centers for Disease Control and Prevention (CDC) adlı resmi kuruluş, diş hekimlerinin hava ve su sıçrayabileceği durumlarda bu koruyucu araçlara ihtiyaçları olduğunu, muayene ya da buna benzer işlemlerde bu koruyucu araçlara ihtiyacı olmadığını belirtmişlerdir.¹²

Hastaların, diş hekimlerinin koruyucu araç kullanımlarıyla ilgili tutumları birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bowden ve ark., inceledikleri hasta grubunun %47'sinin, hekimlerin tedavi süresince eldiven ve maske takmaları gerektiğini düşündüklerini bildirmişlerdir.⁵ Gerbert ve ark., hastaların %70'inin eldiven, %45'inin maske ve %23'ünün koruyucu gözlük kullanılması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.⁶ Grace ve ark., hastaların %87'sinin eldiven, %62'sinin maske ve %45'inin koruyucu gözlük takılmasını tercih ettiklerini bulmuşlardır.⁷ Benzer sonuçlar Humphris ve ark. tarafından da bildirilmiştir; eldiven giyilmesi için %79 ve maske giyilmesi için %66 oranlarını bulmuşlardır.⁸ Porter ve ark., hastaların neredeyse tamamının hekimlerin eldiven giymelerini, %73'ünün maske ve %40'ünün koruyucu gözlük kullanmalarını istediklerini belirtmişlerdir.⁹ Samaranayake ve ark., hastaların %60'ının eldiven giymesi gerektiğini düşündüklerini bildirmişlerdir.¹⁷ Yüzbaşıoğlu ve ark., hastaların %90'ının eldiven, %83'ünün maske ve %18'inin koruyucu gözlük takılmasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁵ Bizim çalışmamızda hastaların %98,9'unun maske, %74'ünün bone ve %67,1'inin koruyucu gözlük giyilmesini bekledikleri görülmüştür. Bu sonuçların, 1989-1993 yılları arasında yapılan diğer çalışmalardaki sonuçlardan^{5-9,17} yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Zaman ilerledikçe ciddi enfeksiyöz hastalıklar yaygınlaşmakta, dolayısıyla insanlarda enfeksiyon edinme korkusu artmaktadır. Bununla birlikte, özellikle internet gibi iletişim araçlarının katkılarıyla insanların enfeksiyon konusunda bilinçlenmesinin ve çapraz enfeksiyon kontrolünün önemi ile ilgili farkındalıklarının artmış olmasının bu sonuçlar üzerinde etkili olduğunu düşünmekteyiz.

SONUÇ

Bu çalışmanın, hastaların diş hekimliği işlemlerindeki çapraz enfeksiyon riski ile

ilgili tutum ve davranışlarını bildirmesi açısından diş hekimlerine faydalı olacağını düşünmekteyiz. Böylece diş hekimliğinde uygulanan işlemler hasta gözünden değerlendirilip, beklentileri karşılanarak memnuniyetleri arttırılabilir. Çalışmanın sonucunda, Yeditepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne belirli bir dönemde başvuran sınırlı sayıdaki hasta grubunun çapraz enfeksiyon kontrolü konusunda duyarlı olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki diğer diş hastaneleri ve diş hekimliği fakültelerinde de benzer çalışmaların yapılıp, sonuçların ülke genelinde değerlendirilmesinin, çapraz enfeksiyon kontrolü konusunda faydalı olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

1. Mutlu S, Porter S, Scully C. Diş Hekimliğinde Çapraz İnfeksiyon Kontrolü. İstanbul, Er Ofset: 1996, p.1-19, 66-68.
2. Runnells RR. An overview of infection control in dental practice. J Prosthet Dent 1988;59:625-629.
3. Samaranayake L. Rules of infection control. Int Dent J 1993;43:578-584.
4. Centers for Disease Control and Prevention. Possible transmission of human immunodeficiency virus to a patient during an invasive dental procedure. MMWR Morbid Mortal Wkly Rep 1990;39:489-493.
5. Bowden JR, Scully C, Bell CJ, Levers H. Cross-infection control: attitudes of patients toward the wearing of gloves and masks by dentists in the United Kingdom in 1987. Oral Surg Oral Med Oral Pathol 1989;67:45-48.
6. Gerbert B, Maguire B, Spitzer S. Patients' attitudes toward dentistry and AIDS. JADA 1989;119(suppl):S16-19.
7. Grace EG, Cohen LA, Ward MA. Patients' perceptions related to the use of infection control procedures. Clin Prev Dent 1991;13:30-33.
8. Humphris GM, Morrison T, Horne L. Perception of risk of HIV infection from regular attenders to an industrial dental service. Br Dent J 1993;174:371-378.
9. Porter SR, Peake G, Scully C, Samaranayake LP. Attitudes to cross-infection measures of UK and Hong Kong patients. Br Dent J 1993;175:254-257.
10. Bolyard EA, Tablan OC, Williams WW, Pearson ML, Shapiro CN, Deitchman SD. Guideline for infection control in health care personnel, 1998. Hospital Infection Control Practices Advisory Committee. Am J Infect Control 1998;26:289-354.
11. Merchant VA. Herpesvirus and other micro-organisms of concern in dentistry. Dent Clin North Am 1991;35:283-298.
12. Centers for Disease Control and Prevention. Investigations of patients who have been treated by HIV-infected health-care workers-United States. MMWR Morbid Mortal Wkly Rep 1993;42:329-331.
13. Veronesi L, Bonanini M, Dall'Aglio P, Pizzi S, Manfredi M, Tanzi ML. Health hazard evaluation in private dental practices: a survey in a province of northern Italy. Acta Biomed 2004;75:50-55.
14. Verrusio AC, Neidle EA, Nash KD, Silverman S Jr, Horowitz AM, Wagner KS. The dentist and infectious diseases: a national survey of attitudes and behavior. J Am Dent Assoc 1989;118:553-562.
15. Yüzbaşıoğlu E, Saraç D, Saraç YŞ, Bal S, Canbaz S. Diş hekimliği hastalarında çapraz enfeksiyon kontrolü duyarlılığının araştırılması. Ondokuz Mayıs Univ Diş Hekim Fak Derg 2006; 7:103-110.
16. Wood PR. A practical gloving and handwashing regimen for dental practice. Br Dent J 1992;172:367-368.
17. Samaranayake LP, McDonald KC. Patient perception of cross-infection prevention in dentistry. Oral Surg Oral Med Oral Pathol 1990;69:457-460.